

ka, tradicije i prakse Crkve, koja ima duboke i opravdane teološko–biblijske i antropološko–psihološke razloge.

Sedmi, posljednji odsjek, »Spolne anomalije — poremećenja — nastranosti« metodsko–didaktički bolje bi odgovarao u dijelu *Predbračna ljubav* kod poglavlja o samozadovoljavanju i homoseksualnosti. I ovdje nalazimo višedisciplinarno stručan, pastoralno odgovoran i pedagoško instruktivan pristup.

Drugi dio knjige »Sprovesti« sastavljen je od dvadeset četiri pitanja i odgovora o različitim temama (odgoj za ljubav, grijesi protiv šeste i devete zapovijedi, celibat, trudnoća, pobačaj, feminizam, nudizam...) — praktična pitanja i odgovori. (Onima koji su redovito čitali *Glasnik Srca Isusova i Marijina* to neće biti novo, ali je svima dobrodošlo.) Autor nastupa razborito, ne osuđujući, ali odlučno pokazuje put iz stanja grijeha, straha, dvoumice, nesigurnosti i neznanja. Izdvajam odgovor na pitanje »Jesmo li se ispravno voljeli«. Odgovor je toliko razborit, praktičan, životno i pastoralno instruktivan da bi ga trebalo, malo prilagođena, dati kao predložak za razmatranje našim zaručnicima na pripremnom tečajima za brak (o kojima bi pak valjalo napisati posebnu i, držim, vrlo kritičku studiju, prije svega pošavši od činjenice da u nas Crkva za tako ozbiljnu odluku kao što je brak parove priprema pet dana /cca deset sati/!).

Ponovno valja pohvaliti odličnu i prepoznatljivu opremu knjige, čitak slog, kazalo osoba i kazalo pojmova (odgovaram na prigovore da je preopširno: nije!). Iz obilne građe enciklopedijske širine autor je, uza sav pritisak da sažima i relativno brzo priprema svezak za sveskom, uspio čitatelju predočiti kompleksnost pitanja i problema i dati sigurne i čvrste odgovore ili naznačiti puteve njihova traženja i nalaženja na temelju izvrsnoga poznavanja Sv. Pisma, Tradicije i Učiteljstva, uz potkovanost u poznavanju različitih znanstvenih disciplina. To će u knjizi prepoznati i naći svi — rodite-

lji, odgojitelji, svećenici, muževi, žene, mladi, zaručnici... I stilom pisanja — živ, životan, prislan, topao, na momente poetičan — pisac kao da sugerira da baš tebe, mene, konkretnog čitatelja ima pred sobom, da s njim razgovara, njemu odgovara. Jak i naglašen pastoralni i dušobrižnički sensus! Ta upućenost drugome, osobi; osjećajna, intelektualna i duhovna zauzetost za vremenito i vječno spasenje bližnjega — to je bit čitavoga ovoga vrijednoga projekta.

Vladimir LONČAREVIĆ

M. Jurčić, M. Nikić, H. Vukušić (ur.), *Vjera i zdravlje*, Zbornik radova s interdisciplinarnog, multikonfesionalnog i internacionalnog simpozija održanog 2. ožujka 2005. godine na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu (I. dio); Razni tekstovi na temu »Vjera i zdravlje« (II. dio), Zaklada Biskup Josip Lang, Zagreb, 2005, 531 str.

Zbornik radova sa simpozija pod nazivom *Vjera i zdravlje*, održanog na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu 2. ožujka 2005. godine, bez sumnje zavređuje pozornost čitatelja jer sadrži radove koji zahvaćaju vrlo široki spektar važnih i zanimljivih pitanja.

Opsežnost samog Zbornika (560 stranica), kao i to da su uz radove sa Simpozija uvršteni i drugi prinosi na temu *vjera i zdravlje*, djelomično već objavljeni u raznim časopisima i knjigama, svjedoči da Zbornik teži što cjelovitije i svestranije osvijetliti odnos vjere i zdravlja. Pitanja koja se bave utjecajem vjere na fizičko, psihičko i duhovno zdravlje osobe — manje se bavilo obrnutim utjecajem, što je razumljivo — obrađena su interdisciplinarno. Međusobnom utjecaju vjere i zdravlja pristupa se s pozicija brojnih znanstvenih grana i disciplina: teologije, filozofije, psihologije, medicine, psihijatrije... Zahvaljujući multidisciplinarnom pristupu ovoj antropološkoj stvarnosti, kroz brojne radove se ukazu-

je na višedimenzionalnu narav čovjeka, rasvjetljuju se njegovi problemi, njegova bolest i zdravlje, ali i značaj njegove vjere, nade i ljubavi za konkretnu i svima prepoznatljivu vrijednost zdravlja.

Jedna od pozitivnih značajki ovoga Zbornika jest i to što odnosu vjere i zdravlja pristupa iz multireligijske i multikonfesionalne perspektive. Među autorima priloga su i oni koji pripadaju različitim religijama: židovskoj, kršćanskoj i islamskoj, a među kršćanskim autorima prisutni su katolički, pravoslavni i protestantski. Svi oni uglavnom uočavaju i ističu pozitivni utjecaj vjere na ljudsko zdravlje, utjecaj koji je nerijetko predviđen i zanemarinan.

Zbornik tako širokog spektra autora i pristupa nije dakako mogao izbjeći da se u pojedinim postavkama i izričajima nade subjektivnosti i pojednostavljenosti, stoga će na takvim mjestima čitateljima biti potrebno kritičko razlučivanje, a ponegdje i distanciranje.

Isusove riječi iz evanđelja, *Vjera te tvoja ozdravila*« na naslovnoj stranici Zbornika, snažna su poruka ove knjige i svojevrsni sažetak svega što je u njoj doneseno. Teološki neosporna i vrijedna poruka gotovo svih radova u Zborniku jest da svojom vjerom čovjek može steći iskustvo izlaska iz vlastite nemoći i ulaska u svijet Božje svemoći, što mu predstavlja novu podlogu i novi oslonac i u zdravstvenim poteškoćama. No zaključivati da bi sam čovjek svojim nerazboritim ponašanjem i pogrešnim načinom života bio uvijek najveći ili možda čak jedini krivac za svaku svoju bolest bilo bi neprihvatljivo (neki se naime rađaju već kao oboljeli!), premda dakako i sam čovjek može, u većoj ili manjoj mjeri, biti čimbenik svoga zdravlja i svoje bolesti.

Radovi u Zborniku polaze od toga da u onim slučajevima u kojima su doista uzroci bolesti kriv način života i klasično teološki izraženo *griješ*, vjera kao čimbenik ozdravljenja pomaže čovjeku potičući ga da se obrati, da promijeni svoju krivu životnu filozofiju, da prizna svoju kri-

vicu, da se *pokaje* i odluči živjeti više u skladu s normama i zapovijedima Božjim. Bolest je dakle često ta koja upozorava čovjeka kako treba nešto mijenjati u životu i zato se njezina poruka ne smije ignorirati. No pri tome uvijek treba imati u vidu da bolest nipošto nije samo posljedica grijeha; ona u vjerničkoj (osobito kršćanskoj) perspektivi može biti i blagoslov, iskaz Božje pažnje i ljubavi, instrument suobličenja s trpećim Kristom, a time i sredstvo (su)otkupljenja, providonosna kušnja vjere kao što je to, primjerice, bio slučaj kod pravednoga Joba... U svakom slučaju, pouka je Zbornika, čovjek vjere nije nikada, pa ni u bolesti, prepušten samome sebi i svojoj nemoći, nego mu je u svakoj nevolji, u svakoj bolesti, Bog na poseban način blizak. Evanđeoski je nauk da istinskoj vjeri ništa nije nemoguće, pa tako ni bolest za nju ne mora predstavljati nerješivi problem. Bog omogućava da liječenje čovjeka bude uspješno, katkada i kroz fizičko ozdravljenje, ako je to na sveukupno dobro (dakako — iz perspektive njegova sveznanja, a ne iz naše ograničene perspektive), a katkada tako da se čovjek počne na pravi način odnositi prema svojoj bolesti. Ako se s pojedinim postavkama, naglascima i izričajima u Zborniku i može s raznih pozicija polemizirati, neosporna mu je vrijednost što vraća pažnju na utjecaj vjere na zdravlje i posvješćuje da moderna, ideološki neopterećena medicina, više ne bi smjela previđati ulogu duhovnosti u liječenju mnogih bolesti od kojih pati suvremeni čovjek. Zbornik očituje da je duhovnost usko povezana sa stanjem zdravlja duha i tijela, da stanje i stav uma mogu, barem do određene mjere, pomoći tijelu da se suprotstavi bolesti. Zbornik tako predstavlja i apel da se u modernu medicinu uključi i duhovnost, odnosno religioznost, kao jednu od osnovnih sastavnica i potreba ljudskoga bića.

U Zborniku nije prepućeno da i sama religija i religioznost, ako su iskrivljene i izobličene, mogu biti čak i smetnja cjelo-

kupnom čovjekovu zdravlju, primjerice kada je čovjek stalno u strahu pred onim u koga vjeruje. Bolna iskustva iz prošlosti koja su se događala u religijskim i vjerskim ambijentima, ako nisu uspješno razriješena, mogu biti pogubna i za psihofizičko i duhovno zdravlje osobe. No ukoliko je autentično življena, vjera, odnosno duhovnost, može pomoći osobama u prevladavanju depresivnih stanja, psihičkih oboljenja i drugih poremećaja zdravstvenog integriteta. Vjera, kaže se primjerice, može »okrenuti« depresivne osobe da pronađu ono vrijedno u sebi i u drugima, ljubav čiji nedostatak najčešće osjećaju, budući da čovjek po vjeri može zapaziti dobro u sebi i oko sebe. Načelno raduje saznanje da se spiritualna psihoterapija već primjenjuje u liječenju traumatiziranih osoba koje su prošle strahote nedavnih ratnih zbivanja na ovim prostorima. Autori su dakle suglasni da vjera, koja potiče na opraštanje i povjerenje, te molitva i život po vjeri sprečavaju nastanak mnogih oboljenja, pomažu bržem ozdravljenju, ali su i velika pomoć u prihvaćanju smrti u fazi umiranja pacijenta.

Zbornik prezentira i razna istraživanja koja, prema tim autorima, potvrđuju

da su depresivnost, agresivnost, emocionalna labilnost manje izražene kod »visoko« religioznih ispitanika nego kod manje religioznih, da su kod njih sociološko prihvatljivo ponašanje, obrambeni stilovi i kompenzacija kvalitetniji, te da su oni manje podložni devijantnim obrascima ponašanja.

Zbog svega toga, unatoč pojedinim diskutabilnim polazištima, objavljivanje ovoga Zbornika s jedne strane pruža značajan doprinos temi odnosa duhovnog čimbenika i zdravlja, dok s druge strane, osobito pojedinim svojim naglascima, postavkama i izričajima, može u javnosti potaknuti korisnu raspravu i tako pridonijeti daljnjem istraživanju ove teme. Svojom osnovnom i najizraženijom porukom Zbornik može pomoći i zdravima i bolesnima: zdravima da više čuvaju svoje zdravlje i osjećaju odgovornost za njega pred Bogom, a bolesnima da se u svojoj bolesti povežu sa Stvoriteljem i Ozdraviteljem, što u pojedinim slučajevima može rezultirati i fizičkim ozdravljenjem, a najčešće osmišljenjem (pod)nošenja bolesti i novoj kvaliteti odnosa prema njoj.

Jure ZEČEVIĆ